

En världskrig om medaljer

Rasmus Storm

Idrættens Analyseinstitut, København

Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org/articles/storm/storm080220.html.html
(ISSN 1652-7224), 2008-02-06

Copyright © Rasmus Storm 2008. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

Det finns en tanke att vissa centrala samhällsfunktioner bör skötas av staten snarare än av privata aktörer, och det råder närmast total konsensus om denna grundtanke. När det kommer till att definiera vilka dessa centrala samhällsfunktioner är, går meningarna däremot kraftigt isär. Man kan närma sig frågan från två extrempositioner, där den ultraliberala nattväktarstaten innebär minimal statlig aktivitet utöver det som krävs för yttre och inre säkerhet, medan den klassiska kommunismen förespråkar förstatligande av i stort sett all samhällsrelaterad verksamhet. Empirin, det vill säga faktiskt existerande samhällen, uppvisar en stor variation när det gäller statens roll, men inom en relativt snäv variationsvidd. Viss infrastruktur anses till exempel av många höra till statens uppgifter, liksom vissa välfärdsstatliga funktioner, och i varierande grad är det också så det ser ut i världen idag. De många kompromisserna mellan extrempositionerna utgår från tanken att vissa samhällsfunktioner måste upprätthållas och staten är den ende aktör som har makt- och ekonomiska resurser för att garantera deras fortbestånd.

Frågan som inställer sig är naturligtvis var idrotten hamnar i den här balansgången. Traditionellt har det funnits två system här också, där USA varit en övertydlig representant för det ena, som inneburit minimalt statsstöd till idrotten, som istället fått förlita sig på egenorganisering och frivilliga bidrag för breddidrotten, och collegeidrotten för elitsatsningar. Dåvarande östblocket svarade för motpolen, med ofta militärt anställda idrottare som tränade(s) systematiskt. Efter östblockets fall är det väl Kina som får representera den statligt organiserade idrotten, jämte de nordiska länderna med sin modell av statligt finansierad bredd- och elitidrott. Men den bilden får numera kraftigt modifieras, i ljuset av allt fler länder i västvärlden satsar omfattande offentliga medel på att driva fram internationellt framgångsrika elitidrottare. Idrotten är förvisso inte längre ett vapen i ett kallt krig mellan två ideologier, men dess internationella betydelse har snarare ökat; idag betyder internationella framgångar på världens idrottsarenor till exempel värdefull marknadsföring av hela eller delar av länder som turistmål eller marknader för industrilokalisering, och inte minst ger de identitetsskapande nationell prestige som är lika viktig inrikes- som utrikespolitiskt. Rasmus Storm har läst antologin *Comparative Elite Sport Development: Systems, Structure and Public Policy*, sammanställd av Barrie Houlihan och Mick Green (Butterworth-Heinemann), och tagit den som utgångspunkt för en spännande diskussion om den nya tidens kapprustning, med exemplet Danmark som en belysande fallstudie.

Forskningen i international eliteidræt er blevet voldsomt boostet de senere år, og alt peger i én retning: Der er et globalt 'sporting arms race' i gang, og det gør det stadig dyrere for nationer at vinde medaljer ved prestigefyldte slutrunder, såsom: EM, VM og OL. Bogen, *Comparative Elite Sport Development. Systems, Structures and Public Policy*, redigeret af Barrie Houlihan og Mick Green samler godt op på de internationale tendenser, og giver spændende indsigt i en række landes elitesystemer. Styrken er, at der gives et fortrinligt overblik over et bredt spektrum af lande, og bogen kan anbefales til alle med interesse for international elitesport og udviklingen heri.

Vestblokkens ultimative sejr?

Filmen Rocky IV fremstillede gennem figurerne Rocky Balboa (Sylvester Stallone) og Ivan Drago (Dolph Lundgren) kampen mellem koldkrigstidens to magtpolitiske blokke, der med Berlinmurens fald i 1989, efterlod verden i en ny sikkerhedspolitisk virkelighed. Forud stod på den ene side USA og NATO-partnerne, og på den anden den tidligere Østblok og Warszawapagten med Sovjetunionen som dominerende part. Det bemærkelsesværdige ved Rocky-filmen var, at den filmatiserede en verdenskrig som heldigvis blev kun blev ud-kæmpet i sportens arenaer. I dag, hvor den rigtige kolde krig er afsluttet, og (især efter 11. september 2001) erstattet af nyt sikkerhedspolitisk spil, fortsætter den sportslige verdenskrig imidlertid med uformindsket styrket. På nogenlunde samme måde, som de forhold den øvrige sikkerhedspolitiske dagsorden nu virker efter, er krigen blevet decentral med et stigende antal oprustende lande. Internationalt står USA dog stadig stærkt. Den massive militære indsats i Mellemøsten har ikke haft indflydelse på medaljekapaciteten på sportens område – endnu i hvert fald. På UK Sport's World Sporting Index er USA således den mest medaljevindende nation i 2006.

...eller østblokkens?

Men noget har alligevel ændret sig.

Rocky IV-filmen er nemlig ikke bare interessant, fordi den populært sagt udkæmper tredje verdenskrig i bokseringen, den er også interessant på grund af fremstillingen af de to kombattanters træningsmetoder, som billedligt forstået illustrerer den amerikanske og den øvrige verdens tilgang til udviklingen af elitesport og medaljekapabilitet: Rocky havde en 'naturlig' tilgang til sin træning. Han brugte de forhåndenværende midler, løb på stranden og tog armhævninger i træerne mens Drago på den anden side var produktet af en velsmurt østblokmaskine med videnskabeligt tilrettelagte træningsmetoder og moderne udstyr.

Selvom individets viljestyrke, i skikkelse af Rocky Balboa, i sidste ende var østblok-systemet overlegent har udviklingen de senere år ikke fulgt i Rockys fodspor. I stedet er handsken – populært sagt – taget i den anden hånd. De nationalstatslige investeringer i elitesport er nemlig globalt set steget massivt, og samtidig satser deltagerne i det internatio-

nale oprustningskapløb på måder, der ligner den tidligere østbloks tilgang. Systematik og strategisk styring af udviklingen af elitesport er den nye megatrend.

De nye udviklingstendenser, og konsekvenserne heraf, kan man læse om i Houlihan & Greens nye bog: *Comparative Elite Sport Development. Systems, Structures and Public Policy*, der indeholder bidrag fra en række internationale forskere, og sætter fokus på ni landes elitesystemer: Kina, Japan, Singapore, Tyskland, Frankrig, Polen, Norge, New Zealand og USA.

Bogen er en af en række nyere udgivelser, der alle behandler den internationale udvikling i elitesporten, herunder nationalstaters systematisering af elitesportssatsninger. I slutningen af 2007 og starten af 2008 er der således udkommet hele tre bøger om emnet. Udover bogen, der anmeldes her, har Augested og Bergsard (2007) udgivet et længere værk om det norske elitesystem med titlen: *Toppidrettens formel. Olympiatoppen som Alkymist* (Novus). Desuden har Bosscher et. al. (2008) netop udgivet et komparativt studie, hvori Norge, England, Holland, Canada, Italien og Belgien er under lup i forsøget på at indkredse de faktorer, der leder til internationale sportslige resultater: *The Global Sporting Arms Race. An International Comparative Study on Sports Policy Factors Leading to International Sporting Success* (Meyer & Meyer). Endelig udkom i 2006 Green og Houlihan med bogen: *Elite Sport Development. Policy learning and political priorities* (Routledge).

I det følgende vil jeg inddrage denne litteratur, da den giver mulighed for at tegne et samlet billede af den internationale udvikling på området. Jeg vil også perspektivere resultaterne i forhold til udviklingen i Danmark, da forskning herom ikke optræder i den nævnte internationale litteratur. Selvom udgangspunktet med denne artikel er en anmeldelse af Houlihan og Greens bog er ambitionen således også at give et overordnet indblik i danske forhold med udgangspunkt i resultaterne fra den internationale forskning.

Penge betyder alt

Medaljer koster. Så enkelt kan det siges når snakken falder på, hvilke faktorer som betyder noget for international sportslig succes. Allerede i 2000 viste Hogan og Norton, at der var en lineær sammenhæng mellem penge allokeret til eliteidræt og medaljer vundet af Australien siden 1980'erne (Hogan & Norton 2000:13), og ifølge Houlihan og Green tyder alt på, at regeringer og nationale sportsorganisationer bruger stadigt større mængder af økonomiske ressourcer på elitesport (2008:273). Dette bakkes op af De Bosscher et. al. (2008), der samtidig konkluderer, at: "In terms of input-output analysis, the best predictor of output appears to be the absolute amount of funding allocated to elite sport. (...) more money in equals more medals out". Green og Houlihan anfører også selv, at: "(...) for countries to establish and then sustain a succesfull elite sport development system in the early twenty first century they have to 'Pay up! Pay up! And play the game!'" (2008:291).

Litteraturen peger med andre ord utvetydigt på, at input i form af penge brugt på elitesport i de nationale kontekster, er den altafgørende faktor for at sikre sig en stor international medaljehøst. Mere konkret viser Houlihan og Green, at der foretages store investeringer i de forskellige lande, der arbejder strategisk med elitesport. Eksempelvis brugte England i omegnen af 120 mio. pund på at etablere et regionalt netværk af eliteinstitutter

sammen med 100 mio. pund til at støtte stort antal eliteudøvere i de fire år forud for OL i Sydney. I årene frem til OL i Beijing udgør den direkte økonomiske støtte 75 mio. pund (*ibid.* 2). Kina har for sit vedkommende dedikeret støttesystemet til eliten, i den forstand, at en central styring gennem landets sports ministerium sikrer signifikante finansielle og menneskelige ressourcer på højeste plan (*ibid.* 27). Selvom der ikke foreligger aktuelle tal for den samlede investering, estimeres det, at den kinesiske regerings samlede bevillinger til eliteidræt når op i 4,88 mia. dollars i 2008, hvor landet er vært for OL (*ibid.* 48). I Tyskland var der i 2005 ifølge Houlihan og Green allokert 133 mio. euro i statens budget til eliteidræt. Hertil kommer poster i forskellige ministerier (forsvarsministeriet og familieministeriet), delstaternes egne signifikante bidrag samt kommunernes ditto. Herunder udgjorde delstaternes finansieringsbidrag omkring 668 mio. euro og kommunernes 3,1 mia. euro i 2002. Tal der formentlig er øget siden.

I Frankrig havde den nationale fond til udvikling af elitesport (le Fonds national pour le développement du sport”, oprettet i 1979) godt 250 mio. euro om året indtil dens opgaver og midler blev overtaget af det nationale center for udvikling af elitesport (Centre national de Développement du Sport). Budgettet i dag udgør godt og vel halvdelen af den totale statsfunding om året (*ibid.* 154). Hertil kommer offentlige udgifter på decentrale niveauer.

Selvom de fremstillede tal blot er enkeltstående eksempler fra bogen, giver de alligevel indtryk af betalingsvilligheden internationalt. Kendetegnende er, at finansieringen i meget stort omfang tilvejebringes af ’lottery money’, dvs. offentlig udbudte spil, hvor overskuddet kanaliseres over i elitestøtte. Dette sker også i Danmark, hvor en fast andel af Kulturministeriet andel af overskuddet fra driften af det statslige spillemonopol, Danske Spil, går til den danske støtteorganisation for eliteidræt, Team Danmark, som blev oprettet i 1984.

De seneste år har lotteripenge bidraget med omkring 80-85 mio. danske kr. i direkte støtte til organisationen. Hertil kommer dog nogle ekstra tilskud som følge af den nuværende danske regerings satsning på at tiltrække store idrætsbegivenheder til landet således, at det direkte tilskud over de kommende fire år vil ligge i omegnen af 85-95 mio. danske kroner. Udover det offentlige tilskud genererer Team Danmark også selv midler, så det årlige budget i fremtiden vil ligge omkring 150-155 mio. kr.

Politisk styring og præstationsafhængig støtte

Den ekstra tilførsel af midler viser, at eliteidræt i Danmark nyder stor interesse hos Kulturministeren samtidig med, at denne har trukket styringen af eliteidrætten tættere på det politiske niveau. I Danmark repræsenterer dette et stilskifte. Tidligere fungerede systemet meget autonomt uden nogen videre statslig indblanding og kontrol. Armslængde-princippet hyldes inden for alle kulturelle områder i Danmark, men med revisionen af loven om eliteidræt i 2004 blev Team Danmark underlagt forvaltningsloven og rykket tættere på det statslige niveau. Nu foreligger der også en egentlig resultatkontrakt med Kulturministeriet, der beskriver de kriterier og mål som Team Danmark for den gældende periode skal leve op til.

Det er vanskeligt præcist at pege på årsagen til det omtalte stilskifte, men i forløbet frem mod revideringen af eliteloven var der i en lang periode usikkerhed om institutionens fremtidige virke og organisering. Magtfulde kræfter inden for den ene af dansk idræts store

hovedorganisationer, Danmarks Idræts-Forbund (DIF), ønskede institutionens opgaver lagt ind under sig. Efter et mellemliggende regeringsskifte, hvor en socialdemokratisk regering blev afløst af en borgerlig, og hele to kommissioner havde produceret redegørelser til brug for lovrevisionen (én nedsat den socialdemokratiske og én nedsat af den borgerlige regering), endte resultatet reelt set i et slags kompromis. Overordnede politiske og idrætspolitiske spil havde påvirket forløbet, og på trods af DIF's stærke politiske kontakter til den nye konservative kulturminister, Brian Mikkelsen, blev Team Danmark videreført som selvejende institution, dog tættere knyttet til ministeriet.

I Houlihan og Greens bog er der ikke noget, som klart viser, om en tæt eller mere løs styring er en god løsning i forhold til at skabe internationale elitesresultater. Andre undersøgelser, eksempelvis Bosscher et. al. (2008), giver heller ikke noget klart svar. Ifølge Houlihan og Green synes det dog klart, at tendensen går i retning af en harmonisering af systemerne i den forstand, at der er kommet en øget bevidsthed om, at der er nødvendigt at strukturere og organisere særlige områder for at blive konkurrencedygtig. Derfor er tættere politisk kontrol også en slags trend.

Denne tendens kommer dog til udtryk på varierende måder i de forskellige afdækkede lande, hvor et komplekst samspil mellem det politiske niveau og det institutionelle set up, som varetager elitesportsudviklingen, er på spil. Den klareste politiske styring finder vi ikke overraskende i Kina. Her er elitesystemet et led i en velsmurt politisk propagandamaskine, der intervenserer tidligt og udvælger børn til målrettet træning for at vinde hæder til Kina (*ibid.* 41). Historisk er det kinesiske sportssystem ifølge Houlihan og Green bevidst planlagt som et led i systemets dedikerede mål om at udvikle Kina til en økonomisk supermagt, og det lægger et enormt pres på udøverne, som tidligt bliver professionelle eller valgt fra, hvis de ikke lever op til kravene eller præsterer det nødvendige.

I andre lande er udvælgelseskriterierne afgjort ikke så barske, men ifølge Houlihan og Green er det præstationsorientering og -afhængighed faktorer, der i stigende grad spiller en rolle i de forskellige støttesystemer (*ibid.* 287). Lever de støttede elitediscipliner ikke op til de opstillede præstationskrav ryger supporten. Samtidig er der en tendens til at satse mere kynisk på sportsgrene, der også er OL-discipliner. England, Tyskland, Norge, Japan, New Zealand og Japan er udover Kina klare eksempler på lande, der satser på denne måde.

Set i forhold til Danmark har man gennem de senere år oplevet samme tendens. Blandt andet er der indført skarpere præstationskrav i forhold til elitestøtten, idet man med argumentet om, at den internationale konkurrence gør det nødvendigt, har indskrænket antallet af støttediscipliner og samtidig signaleret, at der skal præstationer på bordet til gengæld for støtte. At man også prioriterer OL disciplinerne er ret klart.

Dual career

Selvom udviklingen internationalt går i retning af det, man kan kalde for mere 'neoliberale styringsformer' i elitesystemerne, er det overraskende at se, hvor mange lande, der trods alt har programmer, der søger at sikre udøverne mod de negative konsekvenser af elitesportskarrieren. Ifølge Houlihan og Green er der blandt andet i Tyskland solid opbakning til at sikre udøverne muligheder efter elitekarrierens udløb (*ibid.* 142). Frankrig udmærker sig

også ved at have implementeret et meget fleksibelt job/uddannelsessystem med stor statslig opbakning:

Since the law of July 16. 1984 and in order to address the difficult social and financial positions that some elite athletes find themselves in, particularly in the non-professional individual sports, the French state has created a range of contracts guaranteeing elite athletes access to the labour market (*ibid.* 153).

Dette sker eksplicit for at balancere elitekarrieren med den civile karriere efter sportskarrierens ophør. Ordningen medfører blandt andet statstilskud til at ansætte eliteudøvere på fleksible vilkår.

I Norge står ønsket om at sikre udøverne en civilkarriere efter elitekarrieren også stærkt, men også i Japan, Australien, England, USA og Canada har man ifølge Houlihan & Green udviklet forskellige former for 'post-career' programmer (*ibid.* 70).

I Danmark må man sige, at ønsket om, at sikre udøvere socialt har været en decideret hjørnesten siden Team Danmarks oprettelse. Den danske elitemodel kan i dette perspektiv placeres under det Gøsta Esping-Andersen (1990) kalder den 'socialdemokratiske velfærdstatsmodel' (Jf. også Nielsen 1996:109). "Det er en særlig velfærdsstatslig form for statsliggørelse" (Nielsen 1996:117) med henblik på at afbøde de konsekvenser, som overdreven præstationsorientering kan have. I dette perspektiv står begrebet 'afvareliggørelse' (decomposition) centralt, og det var netop argumentet om, at Team Danmark skulle være et værn mod kommercialisering, som sikrede lovens vedtagelse i de danske folketing på daværende tidspunkt.

Også i dag, hvor modellen har bevæget sig i retning af mere præstationsafhængig støtte, er den meget centrale fordring om social og samfundsmæssig forsvarlighed lige så højt vægtet som resultatperspektivet. I lovgrundlaget for Team Danmark er det således skrevet direkte ind som væsentligt kriterium, ligesom resultatkontrakten, som Kulturministeriet har indgået med Team Danmark, vægter den sociale og samfundsmæssige ansvarlighed med 35 procent af den samlede opgaveportefølje. Dette indikerer en vedvarende opmærksomhed på dette aspekt ved udøvernes tilværelse, og resultatet af denne tilgang synes da også at have båret frugt.

I Danmark viser alle undersøgelser, der er foretaget på området, således at eliteudøverne generelt er højere uddannet end sammenlignelige grupper i normalbefolkningen (jf. Hansen 1995, Nielsen, Nielsen & Storm 2000 & 2004, KPMG 2002), og der er meget som tyder på, at den sociale fordring, som ligger i lovgrundlaget, mere eller mindre er skyld i denne overrepræsentation. Det betyder ikke, at der ikke er problemer med at kombinere job/uddannelse med en elitekarriere i Danmark, men det overordnede billede er pænt og indikerer – i det omfang, at et højt uddannelsesniveau er et effektivt værn mod social deroute – at udøverne står godt rustet til karrieren efter tilværelsen som eliteudøver.

Skaber elite bredde og omvendt?

I Houlihan og Greens gennemgange af de forskellige nationale elitesportssystemer er det også interessant, at (gen-)se at forestillingen om, at elite skaber bredde, dvs. at investeringen i elitesport automatisk vil have en 'trickle down-effect' og medføre en større bredde-deltagelse i sport, gentages i majoriteten af landene som det politiske argument for at bruge store summer på eliten (jf. også Hogan og Norton 2000). Ikke bare er dette tilsyneladende en meget udbredt forestilling. Den er også forkert. Der findes således ikke – mig bekendt – videnskabelige undersøgelser, der dokumenterer denne påstands validitet (jf. også Bøje & Eichberg 1994). Tværtimod peger meget på det stik modsatte, endside at elitefokus rent faktisk kan have den modsatte effekt.

Hogan og Norton (2000) peger eksempelvis på, at fra 1980'erne og frem til årtusindskiftet, hvor Australiens satsning på elitesport virkelig blev intensiveret, og hvor Australske atleter vandt stadigt flere internationale medaljer, skete der et samtidigt fald i mass-participation, ligesom især den unge del af befolkningen blev mindre fit:

Based on the available information there is no evidence that physical activity participation rates have increased during the past two decades. Indeed, there are data suggesting that most Australians are getting fatter and that children in particular are becoming less fit. All of this happened during the time that Australia has enjoyed an enormous and unparalleled rise in international sporting success” (Hogan & Norton 2000:216).

I Norge har Jan Ove Tangen peget på det samme i dennes bog: *Hvordan er Idrett Mulig?* (Tangen 2004). Her argumenterer Tangen blandt andet, at selvom fokus på at vinde motiverer børn og unge til at deltage i sport, vil dette fokus – når det bliver for fremtrædende – resultere i at mange børn springer fra (2004:80). Endvidere synes selve fremstillingen af eliteidrætsidole at have en kontraproduktiv effekt i forhold til den normale opfattelse af, at idolet fungerer som forbillede og rollemodel med stimulerende deltagelsesmæssigt resultat (*ibid.* 219). En anden norsk undersøgelse gennemført af Breivik & Vaagø (1998) peger på nogenlunde det samme: Når forældre bliver for optaget af og lægger vægt på resultater, udviser børnene mistrivsel og falder fra.

I Danmark har Nielsen (2002) samt Bøje og Eichberg (1994) også vist, at sammenhængen mellem elitesatsning og breddedeltagelse er svær at få øje på, og selv har jeg kigget nærmere på dansk håndbold (se Storm og Almlund 2005), hvor flere års international succes for de danske landshold heller ikke har haft nogen videre effekt på rekrutteringen til bredden.

Meget tyder derimod på, at jo længere elitesporten bevæger sig væk fra breddesporten i sin ekstremitet og krav, jo vanskeligere bliver det for den almindelige udøver at følge med. Løsningen bliver i stedet, at den aktive deltagelse afløses af passivt beskueri i rollen som tilskuer. Desuden har elitefokusset politisk set ofte den konsekvens, at midler og ressourcer fjernes fra bredden. Uden de fornødne faciliteter, et velfungerende foreningstilbud eller muligheder for at dyrke selvorganiseret idræt, fjernes grundlaget for, at befolkningernes idrætsvaner styrkes. Dette bør mane til politisk eftertanke i de pågældende lande, hvis det er et erklæret mål at styrke breddedeltagelsen og ikke kun eliten. Da flere vestlige lande i

øjeblikket er ved at få øjnene op for de stigende fedmeproblemer blandt deres befolkninger samt vigtigheden af motion som led i forebyggelse af forskellige kræftformer, sukkersyge og livsstilsbetingede lidelser, er dette en vigtig indsigt at notere sig. Ikke mindst når der skal foretages politiske prioriteringer mellem elite og bredde. Kritikken skal ikke være et argument for at fratage støtten fra eliten, men med det ovenstående in mente vil det nok være formålstjenligt at undlade at indpakke argumentationen om støtte til eliten i nyttemæssige argumenter om, at det samtidig vil styrke bredden. Her gælder helt andre mekanismer, og det kræver også investeringer i bredden for at få hævet idrætsdeltagelsen på det breddemæssige plan. Men det er naturligvis politik.

Den amerikanske undtagelse

En af de mest interessante konklusioner man kan udlede via Houlihan og Greens bog handler dog ikke så meget om spørgsmålet om det hensigtsmæssige i at anvende argumenter om, at elite skaber bredde eller omvendt i den politiske debat. I stedet må jeg sige, at kapitlet om elitesport i USA (af Emily Sparvero, Laurence Chalip og B. Christine Green) – som i øvrigt også er et af de bedst skrevne kapitler – nok er det mest spændende bidrag i bogen. Dette af flere årsager.

For det første er USA interessant, fordi landet inden for eliteidrætsområdet, som det er tilfældet inden for så mange andre områder, repræsenterer den helt ekstreme case. Landets udvikling indenfor elitesportsområdet ligner slet ikke noget, vi kender andre steder fra. Dette skyldes blandt andet, at det amerikanske sportssystem i alt overvejende grad er knyttet til skole- og universitetssystemet samt de professionelle ligaer (Houlihan og Green 2008:248).

Forenings- og klubkulturen, der fuldstændigt dominerer i skandinavisk og europæisk kontekst, er meget underudviklet og stort set fraværende i den form, vi kender den. Set i forhold til udvikling af elitesportstalenter føder skolesystemet (herunder high schools) universitetssystemet, der igen føder de professionelle ligaer.¹

Dette sker imidlertid ikke inden for alle sportsgrene, og der er stor forskel på, hvor veludviklet udviklingsvejen til toppen er inden for forskellige idrætsgrene (*ibid.* 249ff). De store og kendte sportsgrene, amerikansk fodbold, baseball, basketball og ishockey er vel-etablerede i såvel skolesystemet som professionelt. Rekrutteringen af talenter, mængden af faciliteterne og omfanget af træningsmulighederne samt kvaliteten af trænerne er med andre ord høj. Andre sportsgrene som roning, fægtning, svømning, volleyball, og vandpolo er stærke universitetssportsgrene, og finder sine udviklingsressourcer der, mens sportsgrene som boksning, cykling, triatlon, maraton kunstkøjtølb og snowboarding har et veludbygget professionel 'arbejdsmarked', men også en vis universitetsudbredelse. Fodbold og tennis har både gode muligheder professionelt og i universitetssystemet, men sportsgrene uden for disse områder er helt overladt til tilfældigheder og initiativer, der måtte opstå spontant.

¹ Disse har dog også udviklet 'minor leagues', udviklingsligaer, der føder systemet og ligeledes rekrutterer fra universiteter, skoler og andre selvinitierede programmer.

Dette leder over i det andet interessante forhold ved det amerikanske elitesportsmiljø.² Bemærkelsesværdigt er nemlig, at der reelt ikke er nogen former for offentlig politik eller nogen statslige midler direkte involveret i udvikling af elitesport.

Der eksisterer ganske vist en lovmæssigt nedsat enhed, United States Olympic Committee (USOC), med ansvar for udviklingen af elite sport i USA, men denne organisation lever alene af sponsormidler, og en privilegeret status i forhold til IOC's udlodninger til de nationale olympiske komitéer, og er ud over sit lovmæssige grundlag ikke underlagt nogen former for statslig kontrol. Det betyder i praksis, at der ikke nogen former for offentlig indblanding:

In fact, there is no federal agency with any responsibility for elite sport development, and there is no government level official whose portfolio encompasses sport (*ibid.* 245).

Set i lyset af, at den gennemgående pointe i Houlihan og Greens bog er, at nationalstater i stigende grad pumper penge i elitesport, er det overraskende, at USA samtidig ligger nr. et på UK Sports World Sporting Index. Hvordan kan et land uden brug af statslige midler være den mest medaljevindende nation i verden?

Naturligvis er spørgsmålet ikke så vanskeligt at svare på. Det handler om landets generelle økonomiske volumen, men det er alligevel interessant. Skal vi dvæle lidt ved fænomenet må man først og fremmest se på den særlige amerikanske tilgang og konstitutionelle kultur som forklaringsfaktor. I meget stor udstrækning er det amerikanske samfund bygget på det negative frihedsideal forstået på den måde, at frihed er lig frihed *fra* statslig indblanding. Dette nærmest kategoriske imperativ gennemsyrrer det amerikanske samfund på godt og ondt, og påvirker selvsagt viljen til at udvikle overordnede statslige initiativer med henblik på udvikling af elitesport:

The federal government's refusal to become a sport policymaker is consistent with the ideological foundations of American governance. The traditional American political philosophy is that the powers and intervention of government must be limited in order for the individual liberties to be protected (*ibid.* 247).

Billedet af USA er på denne baggrund, at der i elitesportssammenhæng er tale om et 'ikke-system'. Systemet er reelt fraværende, og miljøet er overhovedet ikke styret eller udtrykker nogen form for politisk planlægning, men snarere er udtryk for en rendyrket *laissez faire* tilgang: "From the standpoint of elite sport development the system is chaotic. (...) Thus there is no 'system' for elite sport" (*ibid.* 251).

Hver sport må med andre ord udvikle sit eget rekrutterings- og udviklingssystem, hvis det overhovedet er muligt. De sportsgrene, der står svagt i universitetssystemet, eller hvor der ikke er muligheder for at blive professionel (dvs. i praksis i de sportsgrene, der står uden for pressens søgelys) har det meget svært i forhold til at udvikle international konkurrencekapabilitet, fordi ressourcerne på alle niveauer – trænere, faciliteter, penge og udstyr – ikke er til stede i videre udstrakt grad.

2 Som det nok retteligt må kaldes, da man jf. nedenstående ikke kan tale om et egentligt system som i de øvrige lande.

Dette har også konsekvenser i forhold til landets internationale konkurrenceevne sportslig set. Selvom USA ganske vist topper medaljestatistikken aktuelt, så er landets medaljeandel ifølge Houlihan og Green faldet over tid (*ibid.* 255), og dette sker formentlig som direkte konsekvens af den øvrige verdens strategiske og bevidste satsninger på området.

Alligevel er USA en stærk nation, alene i form af landets størrelse, befolkningsunderlag og økonomiske styrke. Dette gør en klar elitestruktur mindre betydende. Til gengæld kan man sige, at landet er yderst ineffektivt målt i forhold til medaljer mod befolkningsunderlag.

Målt på denne parameter kommer USA således ind på en 39. plads ved legene i Athen med én guldmedalje pr. 8,4 mio. indbyggere. Top tre var Bahamas med én guldmedalje pr. 300.000 indbyggere, Norge med én guldmedalje pr. 900.000 og Australien med én guld pr. 1,2 mio. Måler man endvidere op mod GDP (Gross Domestic Product), ligger USA helt nede på 69. pladsen (*ibid.* 256), og ses alene på præstationerne for vintersporterne i forhold til GDP, så er USA en af de allerdårligste nationer i verden. Amerikanerne får altså slet ikke det antal medaljer som dets økonomi statistisk set berettiger til: "In summary, although the United States has enjoyed some success at summer and winter Olympic competitions, its performances have not been commensurate with the country's size or wealth" (*ibid.* 259).

At der skulle være tale om ineffektivitet er naturligvis en tilsnigelse at påstå al den stund, at der reelt er tale om et ikke-eksisterende system baseret på markedskræfternes frie spil og stort set uden offentlige midler indblandet (selvom universiteterne i stor udstrækning er afhængige af offentlige midler). På den anden side forekommer det indlysende, at supermagten totalt set ikke forvalter sin medaljekapabilitet optimalt i forhold til de objektive muligheder, landet har sammenligning med andre mindre nationer med svagere økonomiske positioner og befolkningsunderlag.

Set i dette lys bliver det klart, hvor vigtig en strategisk indsats med effektive sagsgange og klare ansvarsfordelinger kan være i forhold til at vinde medaljer i det internationale oprustningskapløb sådan som Houlihan og Green påpeger. Der er virkelig noget at hente her, og selvom Rocky stadig løber i front på stranden, puster Dragos aftagere ikonet lige i nakken.

Ud over Kina forekommer Australien, England, Frankrig og Tyskland som klare konkurrenter. OL i Beijing vil vise om USA igen kan udråbes som vinder af den globale sportskrig, om den blinde tillid til markedskræfternes frie spil endnu en gang vil vise sig tilstrækkelig.

Litteratur

- Augestad, P., Bergsgard, N.A (2007): *Toppidrettens formel. Olympiatoppen som alkymist*. Oslo: Novus forlag.
- Bosscher, V. D., Bingham, J., Shibli, S., Bottenburg, V.M., Knop, D.K (2008): *The Global Sporting Arms Race. An International Comparative Study on Sports Policy Factors Leading to International Sporting Succes*. Oxford: Meyer & Meyer Sport.
- Breivik, G. & O. Vaagø (1998): *Utviklingen i fysisk aktivitet i den norske befolkning 1985 – 1997*. Norges Idrettsforbund og Norges Olympiske komité, Oslo.
- Bøje, Claus & Henning Eichberg (1993): "Idrættens Tredje Vej – Idrætten i Kulturpolitikken". Århus: Forlaget Klim.
- Esping-Andersen, Gøsta (1990): *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Polity Pres.

- Green, M. og Houlihan, B. (2006): *Elite Sport Development. Policy Learning and political priorities*. London: Routledge.
- Hansen, P.J. (1995): *Eliteudøvernes vilkår. Undersøgelse af danske eliteidrætsudøveres idrætslige og sociale vilkår*. Undersøgelsesrapport & Bilag 1 og 2. København: Center for idrætsforskning, Københavns Universitet.
- Hogan, K. og Norton, K. (2000). *The 'Price' of Olympic Gold. I: Journal of Science and Medicine in Sport*. 3(2): 203-218.
- Houlihan, B. & Green, M. (2008): *Comparative Elite Sport Development. Systems, structures and public policy*. Oxford: Butterworth- Heinemann.
- KPMG Consulting (2002a): *At forene eliteidræt og uddannelse*. Brøndby: Danmarks Idræts-Forbund.
- Nielsen, K. (2002): "Skaber elite bredde – og omvendt? En analyse af resultater og tilgang i udvalgte idrætsgrene 1981-2001" i Henning Eichberg & Bo Vestergård Madsen (red.): *Idrættens enhed eller mangfoldighed*. Århus: Forlaget Klim.
- Nielsen, K., A.G. Nielsen, R.K. Storm (2000): *Den danske subelites vilkår år 2000. Undersøgelse af danske subeliteidrætsudøveres sociale og idrætslige vilkår*. Bind I, II & III. Team Danmark, København.
- Nielsen, K., A.G. Nielsen, S.M. Christensen, R.K. Storm (2002): *Kontraktspillere i fodbold og håndbold. Undersøgelse af sociale, uddannelsesmæssige og sportslige vilkår for danske kontraktspillere 2002*. Bind I & Bind II. Team Danmark, København.
- Storm, R. K. & Ulrik Almlund (2006): *Håndboldøkonomi.dk – Fra forsamlingshus til forretning*. København: Idrættens Analyseinstitut.
- Tangen, Jan Ove (2004): "Hvordan er idrett mulig? Skisse til en idrettssosiologi". Norwegian Academic Press.